

Селәнә эдл-ахун шин күцлтсин төлә

Эдл-ахун джил төгсдз йовх саам-ла, ода бнъгрдз йовх 1958 джилин эргцд, мана республикин күч-көлсчнр, ямаран ик көдлмш, ямаран ик кергүд күңдәхәси болна, түүгинь тоолд, дигләд хәләхлә, мана республик эн давси цагин саамд, эврәннь эдл-ахугъан болн культуран цаарандиь улм делгрүлгъяр темдгтә шин дилврмүд бәрцхәснь мел кенд болв чиги медгдх зөвтә.

1958 джил — Хальмг Автономн Советск Социалистическ Республикд йир ончта джил болдж гарв.

Эн джилин эргцд Хальмг республик урдк-урджасн улм өсдз бөдлв. Совхозмуднь болн совхозмуднь өсдз батрцхав. Промышленн предприятиясьнь продукц гаргъалгъан урдк джилмүдәр болхла кесг холван икдүлцхав.

1958 джилин июль сарин чилгчәр, мана Хальмг тангъгч, Хальмг Автономн Советск Социалистическ Республикд хүврәгдлә. Эн йир ик чинртә йовд болемн. Хальмг тангъгчиг республикд хүврәлгън, Коммунистическ партин болн Советск правительствин килмджиң нилч болсн деерән, хальмг келн-әмтнд эврәннь эдл-ахугъан, культуран, келн-әмтнә билг-әрдмән делгрүлгънднь ик ач-тусан күрүх зөвтә йовд учрасми. Эн учр, Коммунистическ партин келн-әмтнә туск ленинск политик күчтә гидг дилвр бәрснә учр болдж тоолгдджана.

Коммунистическ партин болн Советск правительствин килмджәр омгирсн мана Хальмг республикин күч-чнр, эн джилин селәнә эдл-ахун эльк нег цуг көдлмшән, государствиннь өмн күңдәх зөвтә даалгъврмудан, урдк джилмүдәр болхла, ик хамцнъгъу, ик ницнъгъу кевәр, ик онъгданар, сәәнәр күңдәж чадцхав.

Эврәннь, ик өргн социалистическ Төрскиәннь оли келн-әмтетәгъән хамдан, мана республикин цуг күч-көлсчнр, өдгә цагт, Советск Союзин Коммунистическ партин XXI-ч хург увтдз, седкл-ухань амр, бас делгү ик көдлмш күңдәж, эврәннь энъкр орн-нутгтан нерәддз, шинәс кесг оли производствени дилврмүд бәрцхәв.

КПСС-н XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүдәр ода мел төгәлнъгдән, колхозникуд болн колхозницис дунд, көдлмшчнр дунд, үүлд цергдг улс дунд, ик гидг шунлтта күр-күүндөр кегддз йовча.

Өдгә цагт колхозн деревнъ бас ик гидг байрта бәәцхәнә. Долан джилә зурагъяр темдгдджәх, селәнә эдл-ахуг цуг оли зүсн халхарнь берк тегишәр цаарандиь улм делгрүлхәр седджәх, түүг сәәнәр күңдәхәр диг-

гдджәх төрмүдиг, мана республикин селәнә эдл-ахун көдләчнр мел цугъари ик адү видг өргмджтәгъяр тосцхав.

Тер долан джилә зурагъяр болхла, селәнә эдл-ахугъас гаргъдг эдл-уш, идх-уух тоот йир икәр өскдхми, оли-әмтнә хот-хол элвдкүлгън — эрки төр болдж гарчана.

1965 джил күртл хөбдиннь тоогъан 3 сай 200 000 күрүх болдж мана республикин колхозмуд болн совхозмуд даалгъврмуд авцхала. Болв зуг, ганцхи хө өсклгъяр керг күңдәж чадшговди. Тер долан джилин саамд хөбнә ноосна чинринь болн гарцинь улм икдүлх зөвтәвди. Тедү мет бод мал чиги тингдз, чинрәри болв чиги, махна гарцар чиги, тоогъари чиги кесг холван өскдхми.

Ниди джил 17 совхозмуд, мала республикт, эдл-ахун джилиг гарутагъяр төгсәцхәлә. Өөрхи цагас мана күңдәх төрмдн — совхозмудг цугтагъиннь олзта-орута болгългън. Эн төриг күңдәх эв-аргъ манд бәәнә.

Эн джилин диг-дараг урдасн кирцәд тоолхла, республикин совхозмуд ут-туршдан 25 сай арслнъга ору өгм онъгтә.

Иргч джилмүдин эргцд бәәри газрмудар әмти бәәх гермүд чиги, производствени гермүд чиги делгүдән икәр тосхдхми. Эн джил мана республикин совхозмудар тиим гермүд бәрлгънд нерәдддз 81 сай арслнъ мөнъгн гаргъддз өгтдлә.

Мана республикин селәнә эдл-ахун өмн ик гүдждрмг төрмүд бәәнә.

Коммунистическ партин болн Советск правительствин тасрхан угагъяр үзүлджәх дөнъ-нөкдинь тоолхла, селәнә эдл-аху, өмннь тәвгдджәх төрмүдиг дун угагъяр күңдәж чадх гидж ицдз болхми.

Ганцхи сүл хойрхи джилин эргцд советск государств, мана республикт дангъяр 983 трактор, 680 комбайнс, 354 автомашид, нань чиги, кергтә, тиим кесг күчтә техник гаргъдз өгв.

КПСС-н XXI-ч хург деер кех үр Н. С. Хрущевин докладин тезисмүдт темдгдджәсәр болхла, шидрк долан джилмүдин эргцд селәнә эдл-аху шинәс улм икәр бөдддз өсхми.

Тингдз селәнә эдл-ахуг шинәс бөдлүлгън — цуг мана оли-әмтнә седкл байрлулгч йир ик эрки чинртә керг болдж тусджана.

Эн кергин төлә ик шунлтта кевәр ноолдлгън, селәнә эдл-ахун шин дилврмүдин төлә ноолдлгън, эн кергиг үзмджтә кевәр күңдәхин төлә оли әмтиг сәәнәр хамцулгън, тедниг ницүлгън — мана партиин болн советск, наадж чиги цуг организацин күчтә төрн.